

Neopravujte Otčenáš!

(Otisk z „Vychovatele“.)

Jak vůbec známo, jsou to hlavně dvě místa v modlitbě Páně, jimiž bývá urážen grammatický a syntaktický sluch některých — zvláště mladých pánů učitelů a někde prý i některého mladšího kněze katechety: „*našim* vinníkům“ a „zbav nás *od* zlého“, začez chtějí mítí „*svým* vinníkům“ a „zbav nás zlého“, majíce snad za to, že nikdo jiný nestudoval trochu české mluvnice a české syntaxe, leč jenom oni.

Dejme tomu na chvíli, ač to pravda není, že staré znění modlitby Páně mluvnicky jest nesprávné, tož by přec nikterak neslušelo modlitbu tu jakkoli opravovati a to z příčin těchto:

U modlitby jest věcí nejhlavnější přece jenom vždy pozdvižení mysli k Bohu. Chtěl-li by však kdo „opravovati“ prastaré znění modlitby Páně, znění, kteréž přešlo, abych tak řekl, v krev našeho národa, znění, na něž si i děti navykly hned od prsů mateřských, nepřispěl by u dětí zajisté nikterak ku zvýšení pobožnosti, spíše by odvrátil jejich pozornost od smyslu modlitby a od Boha, na něž zvláště modlíce se, mají mysliti, a obrátil by ji ku tvarům mluvnickým, kteréž přece při modlitbě, ač má i text modlitby býti, pokud možno, grammaticky a syntakticky správný, nejsou věcí hlavní.

Dále pak by uvedl zaváděním jmenovaných novot u školních dětí spor mezi dětmi a jejich rodiče. Panujeť dosud v četných rodinách, zvláště na venkově, chvalitebný zvyk, že se rodiče modlívali společně se svými dětmi před jídlm a po jídlu, večer, v postě různec atd. A tu by na to zbožní rodičové divně koukali, kdyby jejich dítě, sotva že začalo chodit do školy, Otčenáš se chtělo jinak modliti, nežli se ho oni modlí a modlívali. Učitel, ať světský, ať duchovní, by zaváděním takových novot u zbožných rodičů na úctě a vážnosti jistě nezískal. V naší krajině, kde jsou osady nábožensky smíšené, by o něm řekli, že je buď protestant nebo že chce zavádět nějakou novou víru. Lid lpí totiž houževnatě na každém slově starých modliteb, zvláště na každém slově Otčenáše a pozdravení andělského a každý, kdož by jakoukoli „opravu“ v modlitbách těchto zaváděti chtěl, dával by mu jen pohoršení, jelikož by to lid považoval za útok na svou starou víru.

A mimo to, jaký zmatek v kostele při modlitbě společné a jaké rušení pobožnosti, když by se jedni modlili Otčenáš tak, jak na nás přešel, a jiní opět s moderními oprávcí: „*svým* vinníkům“ a „zbav nás zlého“ a když by snad, jako jsem to jednou sám kdesi slyšel, chtějíce s „opravou“ proniknouti, spíše křičeli než se modlili! „Oprávcí“ by „zpátečníky“ vždy co dvě slabiky předhonili a od páté prosby až ku konci Otčenáše rušil by v modlení jeden druhého. V kostele velkém, kde je množství lidu, a na místech poutnických nastal by za těchto okolností opravdový zmatek a modlitba společná byla by tu takřka nemožnou! — Proto máme za to, že nejd. pp. biskupové ku zavedení zmíněných „oprav“ do Otčenáše nikdy nedají svého svolení a to tím méně, jelikož jest Otčenáš *modlitba liturgická* při četných úkonech bohoslužebných předepsaná. Vždyť již to ruší, zpěvu kostelnímu velice překáží a zmatek působí zvláště na místech poutnických, nemají-li jinak stejné písně kostelní, všude úplně stejný text a nápěv. Jak

však mohutně a velebně zní píseň kostelní, v jejímž pění, protože má všude stejný text i nápěv, účastniti se mohou tisícové. Odtud též snaha velmi chvalitebná, již z hloubi srdce přejeme, by se stala skutkem, aby ve všech diecésích českých zavedeny byly kostelní zpěvníky se stejným textem písní kostelních a stejným všude nápěvem.

Než vraťme se opět k modlitbě Páně. V době naší jeví se chvalitebná snaha šetriti starých památek a je, pokud jen poněkud možno, zachovati potomkům, třebaš nebyly vždy provedeny korektně a přesně dle jistého slohu. Ba odchylky některé od určitého slohu uměleckého, jak se vytvořil jinde, jenom když nejsou se slohem v odporu, docházívají pro svou rázovitost nejednou zvláštní chvály. Nuže památkou nad jiné starší jest zajisté Otčenáš v obvyklém svém znění. Šetríce tudíž, jiných starých památek, neměli bychom šetriti i starého znění Otčenáše již jenom z úcty k jeho stáří, zvláště když mu zajisté důraznější zájmeno prostě přisvojovací *našim* na místě zvratného *svým* a ráznější znění: „od zlého“ místo prostě zlého zvláštního starého dodává rázu a zvláštní síly? A to jest po našem skromném mínění druhá příčina, proč se znění Otčenáše nemá měniti.

Kdo jest úzkostlivým grammatickým puristou a kdo to s dětmi v syntaxi a grammatice přivedl tak daleko, že umějí nejen pravopisně správně a bez chyby psáti, nýbrž i správně časovati a skloňovati, může, má-li strach, že by ho snad žáci dříve nežli on je upozornili, že jest v Otčenáši latinismus, pověděti svým bystroumným žákům, že kdybychom přihlíželi pouze k české grammatice a ne k duchu modlitby a víry křesťanské, měli bychom vlastně, řídíce se *přísně* pouze grammatikou, říkati místo „*našim* vinníkům“ „*svým* vinníkům“, avšak rčení „*našim* vinníkům“, že jest velmi staré a proto aby ho z úcty k jeho stáří a jelikož smyslu staré této modlitby ni v nejmenším neruší, ano mnohem spíše jasnějším činí, nechali hezky s pokojem a modlili se Otčenáš právě tak, jako se ho modlivali zbožní jejich předkové; až budou starší a rozumnější, že si budou moci, budou-li chtíti a budou-li uměti, brousiti svůj rozum na jiných věcech a snad i na starých památkách literárních původu světského i církevního a pak že si zajisté každého rčení starého, třebaš nebylo naprosto správným, budou vážiti. Uzná-li za dobré, bude moci dětem mimo to ještě připomenouti, že také jiní národové křesťanství zachovávají v Otčenáši věrně stará rčení. Němci na př. že se podnes modlí: „Vater unser“, „zukomme uns dein Reich“, ač by vlastně měli podle ducha řeči své říkati: „Unser Vater“ atd. „komme zu uns dein Reich“, nebo „komme uns dein Reich zu“ a národové slovanští že se modlí rovněž jako my: *našim* vinníkům a zbav (izbavi) nás *od* (ot, oda) zlého.

Tenť byl by druhý důvod, proč se nemají dělat v Otčenáši nižádné změny. Závažnější ještě jest důvod třetí a ten jest, že staré znění Otčenáše nikterak není ani grammaticky ani syntakticky nesprávné.

Co se předně týče slov „*našim* vinníkům“, jsou podobné toho doklady i v jiných starých památkách literárních: „A já sám mně nejbližším jsem“ (Háj.) „Vedle vůle Boha vašeho učíte“ (Br.). — „Zdaliž i vy, i vy pravím, jste bez hříchu proti Hospodinu Bohu vašemu.“ (Br.) — „Dobře nám bude, když uposlechneme hlasu Hospodina Boha našeho.“ (Br.) Viz Zikmund: Skladba jazyka českého str. 341.

Mimo to však sluší uvážiti, že jest rčení „*našim* vinníkům“ voleno zde jako úmyslné a výborně se hodí k označení a připomenutí, že věřice obcování svatých, modliti se máme a modlíme se nejen za sebe, nýbrž i za jiné.

Svůj jest zájméno přisvojovací a zároveň zvrtné ve všech osobách a užívá se ho, kdykoli se něco přivlastňuje podmětu téže věty; vyjadřujeť vztah jisté věci zpět k témuž podmětu. Přivlastňuje-li se však něco nejenom podmětu téže věty nýbrž i jiným třebas výslovně nejmenovaným osobám neb věcem, jež jsou ku podmětu v jistém vztahu, čili což jedno jest: vztahuje-li se něco zpět nejenom na podmět téže věty nýbrž zároveň i taky na jiné osoby neb věci podmětem přímo nevyjádřené ale podle smyslu přec v něm obsažené, tu jednáme logicky a jistě i mluvnicky úplně správně, užijeme-li místo přisvojovacího a zároveň zvrtného zajména *svůj* prostě přisvojovacího *můj*. A případ tento se nám vyskytuje právě v páté prosbě Otčenáše, neboť modlíce se, nemodlíme se jenom za sebe, nýbrž i za jiné, za živé i za mrtvé, za spravedlivé i za hříšníky, nejenom za ty, kteříž se modlí rovněž jako my, nýbrž i za ty, kteříž se nemodlí. Že tomu tak jest a tak býti má, možno seznati ze samého Otčenáše; vždyť voláme přece hned na počátku vznešené této modlitby nikoli „Otče můj“ nýbrž: „Otče náš!“ a to i tenkrát, když se modlíme úplně sami.

Prosíme pak v Otčenáši za odpuštění, neprosíme jenom za odpuštění vin svých vlastních, nýbrž i vin jiných — třetích osob; vyjadřujem-li pak dále podmínku, pod kterou doufáme odpuštění vin svých vlastních jakož i vin těch, za něž se modlíme, vzpomínáme nejen na své vlastní vinníky, jimž máme ze srdce odpustiti, nýbrž zároveň i na vinníky všech těch, za něž se modlíme a jimž i oni mají odpustiti, což vše vyjadřujem krátce a dobře, modlíme-li se: odpusť nám *naše* viny, jakož i my odpouštíme *našim* vinníkům,“ kdež ve slově *našim* nepopíratelně o mnoho více obsaženo jest, než kdybychom na jeho místě řekli „svým“. Tolik o rčení „našim vinníkům.“

Rčení pak „zbav nás od zlého“ *není* teprve negramatické, nýbrž jest nám v něm v Otčenáši zachována **stará správná vazba**. Jungman a jiní považovali vazbu tuto sice za špatnou, ač jest pro ni v starých českých památkách nejeden doklad jako n. př. „zbav ny od ďábla lstivého“. Výb. II. 27. „Prosíme od zlého zproštění řkúc: Zbav ny od zlého.“ — *Jireček* však píše o zmíněné vazbě: „*Zbavití* znělo prvotně *izbavití*, které se sice váže též s genitivem ale **ne prostým**, nýbrž s *předložkou od*. Kronika ypatievská (starorusínská): Богу избави jeho отъ smerti отъ ruku jeho, отъ takyja muže. Z toho viděti, že prosba v Otčenáši: *Ale zbav nás od zlého*, *není nápodobení latinského*: „sed libera nos a malo,“ **nýbrž vazbou čistě českou**, ovšem velmi starou, kteráž svědčí o vysokém věku českého textu modlitby Páně.“ — „Ve všech rukopisech poslední prosba modlitby zní takto: Ale zbav ny ot zlého. V nejstarších textech staroslovanských jak hlaholských tak cyrillských, zejména ve čtveroevangeliu Mihanovičově i v Stamatovském, v evangeliířii Ostromirově atd. všude čte se: нѣ избави нас отъ lukavago. Staropolský text má: Ale zbav nas ode złego. Již shoda tato, kteráž se doplniti dá z písma chorvatsko-srbského (no izbavi nas oda zla), z bulharského (no izbavi ni ot lukuvyja), a jiných, přivádí na mysl, že se zde kryje příčina hlubší. A v skutku na celém poli, kde vládlo písmo hlaholské a cyrillské, shledáváme **izbavití s ot**. O vlastní staroslovánštině Miklošič dostatečných dokladů podává ve Slovníku: izbavití отъ roboty, отъ бѣд, отъ ада atd. Podobně jest tomu v staré ruštině, v staré srbštině, ano máme toho doklady i v staré češtině. Třeba čeština a i polština od staletí sloveso *zbavití* vůbec váže s prostým genitivem, *přece jest hrubý blud*, vazbu v Otčenáši *zbav nás ot zlého proto chtěti zavrhorati*. Nebo dejme tomu, že staří Čechové a Poláci v naší příčině nemluvili jinak nežli my, *tedy se v poslední*

prosbě zachoval palaeoslovenismus a tudíž převzácná památka po sv. bratřích solunských, jižto každý Čech již proto má chrániti a jí nehýbatí.“ (Viz Kottův Slov., díl V. str. 370. a práce tam citované.)

Tohle snad postačí všem „oprávcům“ Otčenáše, nebo kdyby i z jiných příčin nechtěli šetřiti starého znění této modlitby, snad se nebudou chtít aspoň blamovat.

Kdyby však ani tyto důvody „brusiče“ od „oprav“ nezdržely, třeba jim vážně připomenouti, že dle § 2. říšského zákona ze dne 25. května 1868 „zůsta-
veno jest každé církvi nebo společnosti náboženské, aby *opatrovala a řídila vyučování a cvičení v náboženství* a aby k obojím *dohled měla*.“ Dále pak že psáno jest v říšském zákonu ze dne 14. května 1869, § 5. odstavec 5.: Co *úřadové církevní* ve příčině *vyučování náboženství a cvičení v náboženství* ustanoví, oznámeno buď správě školy skrze školní dozorství okresní! Konečně pak že v ministerském nařízení ze dne 8. října 1872 toto jest psáno: „*Volba modliteb aneb písní školních z textů od církevních úřadů schválených* děje se za šetření poměrů jednotlivých škol skrze učitelský sbor té školy, které se týče.“ —

Že modlitba náleží ku cvičením náboženským, jest samozřejmo; a proto má dle slov právě uvedených *toliko a jedině příslušný úřad církevní právo opatrovati formule modliteb*, jakž také učiněno jest v katechismech, a z těchto vzorů smí jen sbor učitelský modlitby voliti, ale nikdy nesmí formule modliteb měniti neb opravovati, neb i k tomu má právo jedině úřad církevní, maje ku cvičením náboženským zákonitý dozor. Sbor učitelský *volí z modliteb církví schválených* a na těchto modlitebních formulích církevními úřady approbovaných ničeho nesmí měniti, rovněž jako nesmí o své ujmě ničeho měniti v školních čítankách.

Modlitba Otčenáš musí tedy též tak být modlena, jak jest obsažena v textech od církevních úřadů schválených čili jak jest otištěna v katechismech pro školy, tedy: „*našim vinníkům, . . zbav nás od zlého.*“ —

Všecko tudíž svědčí proti „oprávcům“ a proto nechť všude katechetové i duchovní správcové pevně stojí na tom, by se děti Otčenáš modlily vždy tak, jak jest tištěn v katechismu a jak je to od pradávna zvykem, a netrpěli žádných odchylek od textu schváleného.

(Fr. Pohunek.)

